

Brug af medicin

Sundheds- og sygelighedsundersøgelsen 2017

Heidi Amalie Rosendahl Jensen
Michael Davidsen
Ola Ekholm
Anne Illemann Christensen

Brug af medicin

Brug af medicin. Sundheds- og sygelighedsundersøgelsen 2017

Heidi Amalie Rosendahl Jensen
Michael Davidsen
Ola Ekholm
Anne Illemann Christensen

Copyright © 2019
Statens Institut for Folkesundhed,
SDU

Uddrag, herunder figurer og tabeller,
er tilladt mod tydelig gengivelse.

Elektronisk udgave: 978-87-7899-475-2

Statens Institut for Folkesundhed
Stu­diestræde 6
1455 København K
www.sdu.dk/sif

Rapporten kan downloades fra
www.sdu.dk/sif

Brug af medicin

Ifølge Lægemiddeloven er lægemidler defineret som præparater, der indeholder aktive stoffer, som sigter mod at forebygge eller behandle sygdom (1). Lægemidler opdeles ofte i to hovedgrupper:

- Receptmedicin, som er de præparater, man kun kan købe, hvis de er ordineret af en læge. Disse lægemidler kan enten gives i forbindelse med behandling på eksempelvis et hospital eller købes på et apotek.
- Håndkøbsmedicin, som er de præparater, man kan købe uden recept i butikker godkendt hertil af Sundhedsstyrelsen, og som ud over apoteker blandt andet omfatter dagligvarebutikker og tankstationer.

Under håndkøbsmedicin hører også naturlægemidler (2), som er en særlig gruppe lægemidler, der typisk indeholder tørrede planter eller plantedele, udtræk af planter eller andre naturligt forekommende stoffer, og hvis aktive indholdsstoffer er naturligt forekommende stoffer i koncentrationer, der ikke er væsentligt større end dem, hvori de forekommer i naturen.

Befolkningens brug af medicin kan opgøres på forskellige måder. Hver gang, der bliver solgt et lægemiddel i Danmark, bliver oplysninger om salget registreret i Lægemiddelstatistikregisteret (LSR). Oplysninger fra LSR kan således bruges til at opgøre befolkningens brug af medicin, både i forhold til mængde og omsætning.

Overordnet set er den samlede medicinomsætning i Danmark steget gennem de seneste 20 år (3). Som det fremgår af figur 1, har omsætningen i mange år ligget væsentligt højere i den primære sundhedssektor, som omfatter salg til enkeltpersoner på apoteker og i detailhandlen samt til brug i praksis og på behandlingsinstitutioner, end i sygehussektoren. Dog er der siden omkring 2010 sket en gradvis tilnærmelse i omsætningen i de to sektorer, hvilket skyldes et fald i omsætningen i den primære sundhedssektor samt en fortsat stigning i sygehussektoren.

I den primære sundhedssektor er omsætningen steget fra 7,9 mia. kr. i 1997 til 13,6 mia. kr. i 2010; herefter er omsætningen faldet til 11,9 mia. kr. i 2017. I perioden 1997 til 2010 ses de største relative stigninger i ATC-hovedgrupperne 'Blod og bloddannende organer', 'Cancermidler og lægemidler til immunsystemet' samt 'Diverse'. Mellem 2010 og 2017 er faldet i omsætningen relativt set mest udtalt i hovedgrupperne 'Hjerte og kredsløb', 'Cancermidler og lægemidler til immunsystemet', 'Systemiske lægemidler mod infektionssygdomme' samt 'Nervesystemet'. Dette fald menes i høj grad at kunne forklares med udløb af patenter på mange lægemidler omkring 2010. Således er der med de tidligere patenters udløb kommet nye, billigere kopipræparater på markedet. Da tilskud til medicinudgifter gives på baggrund af det billigste generiske produkt på markedet, er egenbetalingen på de dyrere originalprodukter derfor steget efter 2010 (4). Dette medfører typisk, at mange mennesker vælger at købe et billigere kopipræparat, fordi det tilskud, de tidligere fik på originalpræparatet, bliver langt mindre eller helt forsvinder, og egenbetalingen dermed ville stige kraftigt. Det øgede salg af billigere kopipræparater påvirker dermed den samlede omsætning i de pågældende medicin-hovedgrupper. I 2017 ses den største omsætning i den primære sundhedssektor i

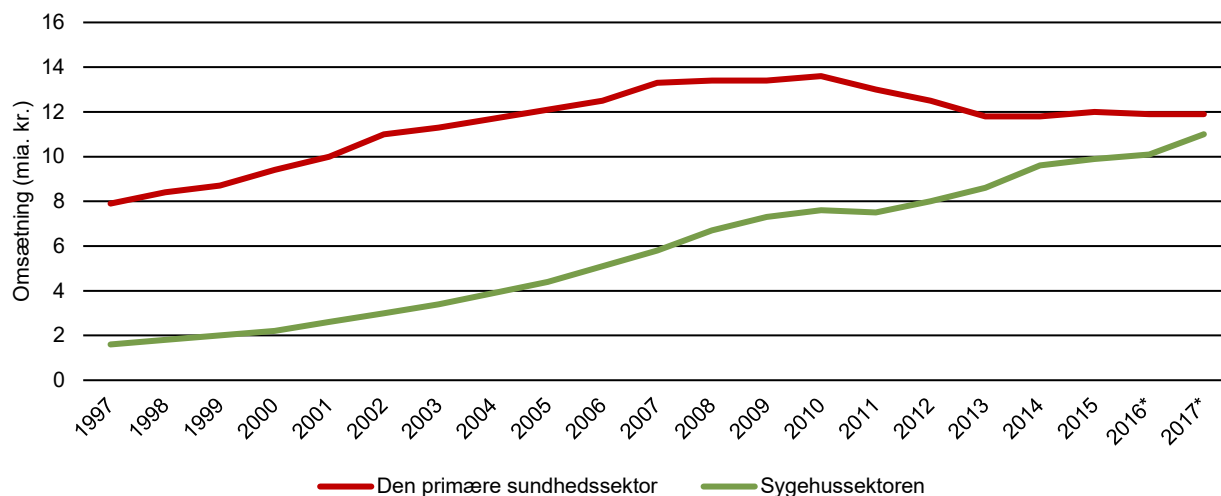
hovedgrupperne 'Nervesystemet' (3,0 mia. kr.), 'Fordøjelse og stofskifte' (2,0 mia. kr.) og 'Ånde-
drætsorganer' (1,8 mia. kr.).

Omsætningen i sygehussektoren har siden 1997 (1,6 mia. kr.) været kraftigt stigende og ligger i
2017 på 11,0 mia. kr. Største relative stigninger ses her i ATC-hovedgrupperne 'Sanseorganer',
'Cancermidler og lægemidler til immunsystemet' og 'Hormoner til systemisk brug, ekskl. kønshor-
moner og insulin'er'. Omsætningen i sygehussektoren er i 2017 størst i hovedgruppen 'Cancermid-
ler og lægemidler til immunsystemet' (6,2 mia. kr.).

Mens offentlige registre i Danmark indeholder oplysninger om eksempelvis salg og omsætning af
medicin, kan registrene ikke afdække det reelle forbrug af den medicin, der er blevet solgt. Flere
undersøgelser viser, at der kan være uoverensstemmelser mellem registerdata om medicinsalg og
selvrapporteret brug af medicin (5-7). Dette kan eksempelvis skyldes fejlrapportering af den selv-
rapporterede brug, eller at personen ikke tager den ordinerede medicin eller kun tager dele af den.
Endvidere er det ikke nødvendigvis personen, der køber medicinen, som også selv indtager den.

Det er sandsynligt, at selvrapporteret brug af medicin mere præcist kan estimere det reelle indtag,
fordi der kan spørges til det faktiske brug af medicin hos svarpersonen. Desuden kan der spørges
til, hvilke gener og symptomer den pågældende medicin tages mod. Dog er risikoen ved denne
metode, at det for nogle personer kan være svært at angive type og dosis af den medicin, de tager.

Figur 1. Omsætning (mia. kr.) af lægemidler med ATC-koder i henholdsvis primær- og sekundær-
sektoren. 1997-2017

Kilde: Lægemedelstatistikregisteret

*En del af salget af håndkøbslægemidler tilladt til salg uden for apoteker for 2016 og 2017 er endnu ikke tjekket for kompletthed og kvali-
tet og er derfor ikke medtaget i opgørelsen. Dette vedrører alene detailhandelsbutikker, der foretager enkeltindberetninger af data. Ind-
beretninger fra de større forhandlerkæder, som i stedet anvender en fællesindberetning (f.eks. supermarkedskæder), er alle inkluderet i
opgørelsen.

I denne rapport belyses befolkningens brug af medicin ud fra selvrapporterede oplysninger fra en
repræsentativ spørgeskemaundersøgelse blandt den voksne befolkning i Danmark på 16 år eller
derover (Sundheds- og sygelighedsundersøgelsen, SUSY). Brug af medicin er i undersøgelsen
bredt defineret og afgrænses derfor ikke til enten håndkøbs- eller receptmedicin. En undtagelse
herfra ses dog for brug af smertestillende medicin, hvor der både er spurgt til smertestillende hånd-
købsmedicin og smertestillende receptmedicin. Svarpersonerne er blevet spurgt om, hvorvidt de
inden for de seneste 14 dage har taget forskellige typer af medicin. Til hver medicintype var det

muligt at svare 'Ja' eller 'Nej'. Spørgsmål om brug af medicin har været med i SUSY-undersøgelserne siden 1994, men på grund af flere ændringer i svarkategorierne i 2017 er det ikke muligt at foretage sammenligninger med i resultaterne fra de tidligere undersøgelser. For en uddybende beskrivelse af materiale og metode i SUSY-2017, se (8).

Af tabel 1 fremgår det, at i alt 74,4 % af den voksne befolkning i Danmark i 2017 angiver, at de har taget én eller flere former for medicin inden for de seneste 14 dage. Det fremgår endvidere, at den markant hyppigst rapporterede form for medicin i 2017 er smertestillende håndkøbsmedicin, som bliver taget af næsten halvdelen af befolkningen (48,2 %), efterfulgt af blodtrykssænkende medicin (21,2 %) og smertestillende receptmedicin (17,5 %).

Tabel 1. Brug af forskellige former for medicin inden for de seneste 14 dage. 2017. Procent og antal i befolkningen

	Procent	Antal i befolkningen, der har taget forskellige former for medicin inden for de seneste 14 dage i 2017 (i 1.000)
Smertestillende håndkøbsmedicin	48,2	2.275
Blodtrykssænkende medicin	21,2	1.001
Smertestillende receptmedicin	17,5	826
Kolesterolsænkende medicin	14,0	661
Hudlægemidler	9,9	467
Astma- eller allergimedien	9,9	467
Hjertemedicin	9,1	429
Afføringsmidler	6,5	307
Penicillin eller anden form for antibiotikum	6,1	288
Hostemedicin	5,7	269
Sovemedicin	5,2	245
Anden medicin	20,1	949
Én eller flere former for medicin	74,4	3.511

Sundheds- og sygelighedsundersøgelsen 2017

Det ses af tabel 2, at der er en tydelig sammenhæng mellem brugen af smertestillende medicin (på recept eller i håndkøb) inden for de seneste 14 dage, og hvor generet man har været af forskellige former for smerter eller ubehag. Således er andelen blandt både mænd og kvinder, der har taget smertestillende medicin mod alle de præsenterede former for smerter eller ubehag, størst blandt de, der har været meget generet af smerter eller ubehag, og mindst blandt de, der slet ikke har været generet. Eksempelvis rapporterer 90,6 % blandt kvinder, som har været meget generet af hovedpine inden for de seneste 14 dage, at de har benyttet smertestillende medicin inden for samme periode, mens det tilsvarende gælder 76,7 % og 47,1 % blandt kvinder, som henholdsvis har været lidt generet eller slet ikke generet af hovedpine.

Tabel 2. Andel blandt mænd og kvinder, der har taget smertestillende medicin (på recept eller i håndkøb) inden for de seneste 14 dage, opdelt på hvor generet man har været af forskellige former for smerter eller ubehag. 2017. Procent

	Ja, meget generet	Ja, lidt generet	Nej
Smerter eller ubehag i skulder eller nakke			
Mænd	71,9	52,1	32,9
Kvinder	84,5	63,6	48,1
Smerter eller ubehag i arme, hænder, ben, knæ, hofter eller led			
Mænd	72,4	47,0	34,6
Kvinder	85,3	62,0	50,2
Smerter eller ubehag i ryg eller lænd			
Mænd	71,0	49,1	33,7
Kvinder	84,5	64,8	49,5
Hovedpine			
Mænd	85,0	66,8	33,9
Kvinder	90,6	76,7	47,1

Sundheds- og sygelighedsundersøgelsen 2017

I de efterfølgende opslagstabeller gives en mere detaljeret beskrivelse af andelen, der har taget:

- smertestillende håndkøbsmedicin inden for de seneste 14 dage
- smertestillende receptmedicin inden for de seneste 14 dage

Tabel 3. Andel, der har taget smertestillende håndkøbsmedicin inden for de seneste 14 dage

		Procent	OR	95 % sikkerhedsgrænser	Antal svarpersoner
År	2017	48,2			12.734
Mænd	16-24 år	32,7	0,58	(0,47;0,72)	571
	25-34 år	41,6	0,85	(0,69;1,05)	595
	35-44 år	47,5	1,08	(0,89;1,31)	775
	45-54 år	45,7	1		1.061
	55-64 år	40,9	0,82	(0,69;0,98)	1.137
	65-74 år	33,6	0,60	(0,50;0,72)	1.057
	≥75 år	30,7	0,53	(0,42;0,66)	567
	Alle mænd	39,9			5.763
Kvinder	16-24 år	59,1	0,91	(0,75;1,11)	815
	25-34 år	56,8	0,83	(0,69;1,01)	852
	35-44 år	59,4	0,93	(0,77;1,11)	967
	45-54 år	61,3	1		1.228
	55-64 år	54,2	0,75	(0,63;0,88)	1.284
	65-74 år	47,1	0,56	(0,48;0,67)	1.196
	≥75 år	51,6	0,67	(0,55;0,83)	629
	Alle kvinder	56,0			6.971
Uddannelse	Under uddannelse	48,0			931
	Grundskole	47,9	1,13	(0,95;1,34)	885
	Kort uddannelse	48,8	1,05	(0,94;1,16)	4.332
	Kort videregående uddannelse	50,8	1,12	(0,95;1,31)	1.031
	Mellemlang videregående uddannelse	50,0	1		2.741
	Lang videregående uddannelse	43,3	0,78	(0,68;0,90)	1.540
	Anden uddannelse	44,3	0,98	(0,80;1,20)	619
Erhvervs- mæssig stilling	Beskæftiget	50,5	1		6.416
	Arbejdsløs	49,1	0,91	(0,68;1,23)	219
	Førtidspensionist	54,8	1,19	(0,94;1,50)	356
	Andre uden for arbejdsmarkedet	53,5	1,25	(1,00;1,56)	520
	Efterlønsmodtager	47,2			307
	Alderspensionist	41,3			3.449
Samlivs- status	Gift	48,3	1		6.891
	Samlevende	50,8	1,02	(0,90;1,15)	1.924
	Enlig (separeret, skilt)	49,2	0,98	(0,85;1,14)	950
	Enlig (enkestand)	48,9	1,13	(0,94;1,36)	672
	Enlig (ugift)	45,5	0,86	(0,76;0,98)	2.297
Etnisk baggrund	Dansk	49,2	1		11.794
	Anden vestlig	39,9	0,65	(0,52;0,80)	423
	Ikke-vestlig	41,9	0,68	(0,56;0,82)	517
Region	Hovedstaden	47,9	0,97	(0,91;1,04)	3.717
	Sjælland	48,5	1,01	(0,93;1,11)	1.816
	Syddanmark	47,5	0,98	(0,91;1,05)	2.907
	Midtjylland	49,4	1,04	(0,97;1,12)	2.898
	Nordjylland	47,6	1,00	(0,90;1,10)	1.396

Sundheds- og sygelighedsundersøgelsen

Køn og alder: I alt angiver 48,2 % af den voksne danske befolkning i 2017, at de har taget smertestillende håndkøbsmedicin inden for de seneste 14 dage. Andelen er markant større blandt kvinder (56,0 %) end blandt mænd (39,9 %), og tendensen ses i alle aldersgrupper. De største andele ses blandt kvinder i aldersgruppen 16-24 år samt blandt mænd og kvinder i aldersgrupperne 35-44 år og 45-54 år.

Uddannelse: Der ses ingen entydig sammenhæng mellem højest fuldførte uddannelsesniveau og andelen, der har taget smertestillende håndkøbsmedicin inden for de seneste 14 dage. Den mindste andel ses blandt personer med en lang videregående uddannelse (43,3 %).

Erhvervsmæssig stilling: Forekomsten af personer, der har taget smertestillende håndkøbsmedicin inden for de seneste 14 dage, adskiller sig ikke nævneværdigt mellem de forskellige grupper af erhvervsmæssig stilling.

Samlivsstatus: Der er en mindre andel blandt enlige (ugifte), som har taget smertestillende håndkøbsmedicin inden for de seneste 14 dage, end blandt gifte.

Etnisk baggrund: Andelen, der har taget smertestillende håndkøbsmedicin inden for de seneste 14 dage, er mindre blandt personer med både anden vestlig (39,9 %) og ikke-vestlig baggrund (41,9 %) end blandt personer med dansk baggrund (49,2 %).

Region: I forhold til landsgennemsnittet ses der ingen nævneværdig forskel i forekomsten af personer, der har taget smertestillende håndkøbsmedicin inden for de seneste 14 dage, på tværs af regionerne.

Tabel 4. Andel, der har taget smertestillende receptmedicin inden for de seneste 14 dage

		Procent	OR	95 % sikkerhedsgrenser	Antal svarepersoner
År	2017	17,5			12.662
Mænd	16-24 år	4,0	0,26	(0,16;0,42)	573
	25-34 år	6,7	0,44	(0,30;0,65)	591
	35-44 år	12,5	0,87	(0,65;1,17)	772
	45-54 år	14,0	1		1.059
	55-64 år	21,1	1,64	(1,29;2,09)	1.131
	65-74 år	20,0	1,53	(1,20;1,96)	1.041
	≥75 år	22,4	1,77	(1,35;2,33)	570
	Alle mænd	14,0			5.737
Kvinder	16-24 år	12,3	0,45	(0,35;0,59)	814
	25-34 år	10,6	0,38	(0,29;0,50)	853
	35-44 år	17,7	0,69	(0,55;0,87)	958
	45-54 år	23,7	1		1.228
	55-64 år	25,2	1,08	(0,89;1,32)	1.274
	65-74 år	25,3	1,09	(0,89;1,33)	1.189
	≥75 år	34,0	1,65	(1,32;2,07)	609
	Alle kvinder	20,8			6.925
Uddannelse	Under uddannelse	8,7			926
	Grundskole	30,7	2,47	(2,02;3,02)	873
	Kort uddannelse	20,7	1,70	(1,48;1,96)	4.308
	Kort videregående uddannelse	16,7	1,31	(1,07;1,61)	1.021
	Mellemlang videregående uddannelse	13,6	1		2.735
	Lang videregående uddannelse	6,8	0,55	(0,43;0,71)	1.533
	Anden uddannelse	21,6	1,62	(1,27;2,07)	616
Erhvervs- mæssig stilling	Beskæftiget	12,6	1		6.399
	Arbejdsløs	21,0	2,18	(1,50;3,17)	217
	Førtidspensionist	49,8	5,73	(4,54;7,23)	362
	Andre uden for arbejdsmarkedet	25,8	2,83	(2,21;3,63)	517
	Efterlønsmodtager	19,2			304
	Alderspensionist	25,1			3.409
Samlivs- status	Gift	18,5	1		6.843
	Samlevende	13,8	1,07	(0,91;1,25)	1.918
	Enlig (separeret, skilt)	29,0	1,60	(1,36;1,89)	947
	Enlig (enkestand)	28,8	1,15	(0,94;1,41)	658
	Enlig (ugift)	11,2	1,01	(0,84;1,21)	2.296
Etnisk baggrund	Dansk	17,8	1		11.733
	Anden vestlig	11,4	0,67	(0,48;0,92)	417
	Ikke-vestlig	17,3	1,27	(0,99;1,63)	512
Region	Hovedstaden	13,7	0,76	(0,69;0,83)	3.699
	Sjælland	21,3	1,15	(1,04;1,28)	1.800
	Syddanmark	19,3	1,07	(0,98;1,18)	2.897
	Midtjylland	18,1	1,03	(0,93;1,13)	2.880
	Nordjylland	18,2	1,04	(0,93;1,18)	1.386

Sundheds- og sygelighedsundersøgelsen

Køn og alder: Der er i alt 17,5 % blandt voksne i Danmark, som i 2017 svarer, at de har taget smertestillende receptmedicin inden for de seneste 14 dage. Andelen er større blandt kvinder (20,8 %) end blandt mænd (14,0 %), og dette mønster ses i alle aldersgrupper. Både blandt mænd og kvinder stiger andelen overordnet set med stigende alder. Den mindste andel ses således blandt mænd i aldersgruppen 16-24 år (4,0 %), mens den største andel ses blandt kvinder i alderen 75 år eller derover (34,0 %).

Uddannelse: Der ses en tydelig sammenhæng mellem højest fuldførte uddannelsesniveau og andelen, der har taget smertestillende receptmedicin inden for de seneste 14 dage, hvor andelen falder med stigende uddannelsesniveau. Således falder andelen fra 30,7 % blandt personer med grundskole som højest fuldførte uddannelsesniveau til 6,8 % blandt personer med en lang videregående uddannelse.

Erhvervsmæssig stilling: Forekomsten af personer, der har taget smertestillende receptmedicin inden for de seneste 14 dage, er markant større blandt arbejdsløse (21,0 %), førtidspensionister (49,8 %) og andre uden for arbejdsmarkedet (25,8 %) end blandt beskæftigede (12,6 %).

Samlivsstatus: Andelen, der har taget smertestillende receptmedicin inden for de seneste 14 dage, er større blandt enlige (separerede, skilte) end blandt gifte.

Etnisk baggrund: Forekomsten af personer, der har taget smertestillende receptmedicin inden for de seneste 14 dage, er lavere blandt personer med anden vestlig baggrund (11,4 %) end blandt personer med dansk (17,8 %) eller ikke-vestlig baggrund (17,3 %).

Region: Sammenlignet med landsgennemsnittet er andelen, der har taget smertestillende receptmedicin inden for de seneste 14 dage, mindre i Region Hovedstaden (13,7 %) og større i Region Sjælland (21,3 %).

Referencer

1. Sundheds- og Ældreministeriet. Retsinformation LBK nr. 99 af 16/01/2018. Lov om lægemidler: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=198319>. Tilgået 25-02-2019.
2. Sundhedsdatastyrelsen: www.medstat.dk. Tilgået 25-02-2019.
3. Sundhedsstyrelsen. Naturmedicin. København: Sundhedsstyrelsen, 2008.
4. Hesse U, Godman B, Petzold M, Martin A, Malmström RE. Impact of delisting ARBs, apart from losartan, on ARB utilisation patterns in Denmark: Implications for other countries. *Appl Health Econ Health Policy* 2013. 11: 677-85.
5. Boudreau DM, Daling JR, Malone KE, Gardner JS, Blough DK, Heckbert SR. A validation study of patient interview data and pharmacy records for antihypertensive, statin, and antidepressant medication use among older women. *Am J Epidemiol.* 2004; 159: 308-17.
6. Nielsen MW, Sondergaard B, Kjoller M, Hansen EH. Agreement between self-reported data on medicine use and prescription records vary according to method of analysis and therapeutic group. *J Clin Epidemiol.* 2008; 61: 919-24.
7. Rauma PH, Koivumaa-Honkanen H, Kroger H, Tuppurainen MT, Kauhanen J, Honkanen RJ. The relationship between self-reported and registry-based data on use of psychoactive medications in postmenopausal women. *Bmc Psychiatry.* 2013;13.
8. Christensen AI, Jensen HAR, Ekholm O, Davidsen M. Materiale og metode. Sundheds- og sygelighedsundersøgelsen 2017. København: Statens Institut for Folkesundhed, SDU, 2018.